

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jacobi Sadoleti Card. Et Episcopi Carpentoractensis Viri
Disertissimi, Opera quæ exstant omnia**

Sadoleto, Jacopo

[Francofurti], 1607

III. Iac. Sadoletvs Cardin. Georgio Duci Saxoniae S.P.D.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69244](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69244)

QUOD non tam cito tuis literis rescripserim, praesertim
 accuratè, tamq. prudenter scriptis, ignosce (quæso) mihi
 ea mea fuit culpa, sed cum emergere cepissem ex graui morbo
 quo quatuor penè mensib. oppressus, periculū vitæ non solum
 ij, allate eę mihi sunt, meq. summa & incredibili quadam
 prete affecerunt. In eis enim non solum recognoui tuam
 virtutem, & sapientiam, quam semper antea sum admiratus
 singularem etiam & nouam quandam humanitatem cogno-
 uisti. Sic enim benignè atq. amanter me in amicitiam tuam recepisti
 mihi qui hoc summè semper concupiui, vt tibi aliquo
 vinculo coniunctus essem, nihil accidere potuerit optatum. Nunc
 enim ego, Georgi præstantissime, diuitiarum aut. pecuniarum
 tor sum, nec honores & potentiam magno studio requiro: sed
 mo viros animo & virtute excellentes, inque eorum amicitiam
 mutua erga me beneuolentia incredibiliter acquiesco. Itaque
 nunc erga me voluntatè perspecta, crede mihi tanto in te
 sum accensus, vt nemini vnquam concessurus sum, qui aut
 tuis te diligat, aut maiore cultu atque honore tuas præclarissimas
 virtutes prosequatur. Quòd si locis disiuñti, congressi vnquam
 colloqui coram inter nos non possumus, literis tamen & cruce
 scriptiõibus idem propemodum assequemur. Sed de rebus, quæ
 in tua epistola graues, & magnæ, & grauitè sunt, tunc tibi
 debeo, cum summū Pontificem fuero allocutus, atq. ipse quæ
 factus ero firmior. Nunc cum nec mente adhuc, nec corporis
 tuis consistam, accipe (quæso) breuè hanc epistolam, te tuis
 & amoris erga te mei. Cū primū facultas dabitur, vberius
 scribam: nec te patiar officium in eo meū desiderare. Tu vt
 tudini operam des, nosq. diligere pergas, magnopercè te
 Vale. Romæ IV. Cal. Ian. M.D. XXXVII.

III.

IAC. SADOLETVS CARDIN. GEORGIO
 Duci Saxonia S.P.D.

SUPERIORIBVS diebus, cum accepissem tuas, non solum de
 stitisse, verum etiam prudentissimè scriptas literas: imple
 graui morbo nondū recreatus, etiam tum nonnulli labora-
 vt domo pedem nequirem efferre: non potui ita cito illis re-
 piebam responderi: quamquam me & officii stimulare, & am-
 mihique eam cutam iniiceret, vt sapientissimi Ducis, & optime
 partam mihi beneuolentiam, qua munus nullum maius a quo
 quam expectare potui, studiosè ac diligenter mihi tenendam
 tatem. Sed, vt dictū apud veteres est, necessitati ne Deos quibus
 ipsos repugnare, sic me corporis imbecillitas differre totum

egeant cogit, maxima mea quidem cum molestia. Quid enim
 mirum optatus, quam quo vno modo fieri potest, per literas
 vobiscum colloqui tecum quem habeo prope vnum hoc tempore,
 de cuius virtute, sapientia, pietate, praestantissimi iudicii faciam:
 & in cuius humanitate & benevolentia erga me, animus meus
 praecipue requiescat? Sed, ut dixi, vis fuit quae me impedit, quo
 minus quod summe cupiebam, facere id exequi possem. Quam
 tu vis, & quam meam tarditate cunctationemque in rescribendo,
 pro tua illa singulari naturae clementia aequi boni consules. Et si
 his paucis diebus de di ad te literas breues illas quidem, sed tamen re-
 ctes huius eiusdem, & animi mei, & voluntatis. Post illas autem da-
 ces, cum factus essem aliquando firmior, nihil antiquius habui,
 quam adire ad summum Pontificem, cui literas tuas ostendere. Quae,
 ut erat, sic illi videbantur plane accuratè scriptae, & persapien-
 ter. Neque verò ille taciturnus habuit, neque de tuis virtutibus non
 amplissime est locutus. Sed cum maxima significatione sui erga te
 amorem, & commendationem laudum tuarum, totum penè curricu-
 lum vitae tuae mihi exposuit: Quid tibi ipse, quid sancta apostoli-
 ca solus deberet, quibus tu non operibus solum, sed etiam be-
 neficis cunctum Christianum nomen comprehendisses. Hec ego
 tui vel omnia, vel multò maxima ex parte per me intellige-
 bam: tamen non mediocri afficiebar letitia, cum audiebam sum-
 mum vnum, summi etiam principis voce & testimonio laudari.
 Iam hoc tibi plane confirmo, si qua sit res, quae tibi videatur ad
 commodum, aut honorem tuum pertinere, quam Pontifex ipse effi-
 cere possit facile te apud eum, & autoritate & gratia, vel me ipso
 intercedere, vel alio quouis valituro. Non enim ipse minus gra-
 tias est quam prudens. Et cum per prudentiam optime discer-
 nat, qui sint de Republica meriti: tum autem bonitate & benefi-
 centia erga eos est propensus. Sed haec haec tenus. Nunc venia-
 mus ad eas partes epistolae tuae, quae maximam curam in respon-
 dendo requirunt. quarum omnium praeclearè abs te positum illud
 fundamentum est, te semper existimasse, statum orbis terrae com-
 mode regi non posse, si qui praesunt, & imperium obtinent, ij non
 singulam inter se consensu animorum sint coniuncti. Praeclare au-
 tem Pontificem Maximum ecclesiae, Imperatorem orbi, ut am-
 bos necesse sit pia conspiratione ad salutem cunctorum esse copu-
 latos. Haec ratio conspirationis & concordiae inter duos sum-
 mos Principes, & mihi maxime probata est, & abs te verissime af-
 fertur. nec dubitare quin valitura esset, idque efficere, quod tu po-
 nissime optas, si talia semper essent Principum ingenia, quale tu-
 um est. Dux sapientissime, quale eorum qui Reipub. bono non
 sunt capillatibus addicti sunt, quorum minima semper, ut tute o-
 perantur, fuit multivus. pauci enim omnibus existerant so-
 culis.

culis, quibus potior esset publica, quam privata rei cura, quibus
 singulari quidem sua cum gloria, & in veterum monumentis, &
 nostris sermonibus adhuc viuunt. Sed tamen ille virtutis splen-
 dor, animis praua affectione corruptis, minime notus est. Cer-
 ergo aut Pontifex sui officii immemor, posthabita ratione,
 atque honesti, priuatas suas utilitates persequitur: & vnde ma-
 ius eas se adepturum sperat, eò totus fertur cupiditate & in-
 aut Imperator libidine dominandi, Pontificibus metum appa-
 ta ecclesiastica ditionis iniicit: tum illa contingunt, quae in-
 pic & grauius detestaris. Quae quoniam vtraque lapsus ha-
 sunt, & vt Pontifex priuatum sequeretur commodum neglecto
 publico, & Imperator nonnunquam Pontificum ius vult
 sibi contenderet: siccirco exorta est tacita quaedam cunctorum
 pinio, non posse ipsos inter se firma & fideli beneuolentia in-
 Quo quidem ex dissidio maximas tibi assentior Christianis
 pulis inuectas esse calamitates: Sed quemadmodum vetera tra-
 acta sunt, ex antiquis Annalibus edocemur. Quid autem euen-
 rum sit, nobis incertum est, nisi quod illud non tam expla-
 dum nobis nunc quidem est, quam quodammodo significandum
 fore aliquando vt reperiat remedium, si haec consilia tua in
 dium proferre licitum fuerit, quae meis in hoc genere plane
 consentanea. Non enim si tu me, & ceteros prudentia vana
 quod profecto facis: id tibi etiam concedo, vt religione & fide
 bene agendi vincas. Si ergo promere tales rationes, & eos qui
 dierint velle illis obtemperare rationibus contigerint non dubi-
 fore locum sanctissimis operatis tuis vt & perpetua inter duos
 ce principes concordia constituatur, & e Repub. mala omnia
 tollantur. Quamquam quod optamus, & de quo disputamus
 mirabili Dei beneficio hoc tempore videmur consecuti. Nam
 Pontifex is est, qui nulla cupiditate extraordinaria se traiecit
 agi, neque ferri passus est: qui patrem se omnibus commenda-
 praebet: qui nullas partes dissentientium est secutus. Et Imper-
 tor optima mente, summo consilio, ac studio in tuenda Chri-
 na Repub. propè singulari, quodque imprimis ad rem pertinet
 ambo inter se coniuncti cum amicitiae fide, tum eisdem pen-
 diis ad communem salutem & voluntatibus. Quorum con-
 sensionem & beneuolentiam mutam, qui labefactare & commo-
 re fictis suis sermonibus & iniquis delationibus conati sunt,
 suspicione freti, de qua dixi paulò antè, per quam inter eos cari-
 re posse amicitia non putatur: is non virtutem & voluntatem
 primorum principum mutauerint, sed magis improbitatem
 stenderunt suam. Quorum talium vitium aut minor copus
 ea minus idonea ad nocendum esset. Sed cum tui desiderium
 tum iam bona ex parte videamur nacti, duob. his principibus

auctoria iunctis, bello retro atque exitioso per inducias dilato,
 aut (quod ego malim) penitus sublato: spe pacis iniecta, quam
 ardentissime expectamus: reliqua est cura
 & cogitatio conuentus publici: qui in vrbe Vicentia, loco oppor-
 tuno & libero, omnibus qui in Christiana religione censentur,
 est iudicandus, post aliquas temporum prorogationes, quas necessi-
 tate huic expressas, qui sine cupiditate iudicant, possunt facile
 cogolere. Eo in conuentu si concursus fuerit is, qui ad rem tan-
 tam requiritur, non diffido fore, quin ad iniustam cuiusdam po-
 tentiam, sed ad bonum commune consilia conferantur. Præ-
 feram si tu, & qui virtutum ac religionis tuæ imitatores sunt,
 concilio interesse studuerint. Nam Pontifex quidem noster o-
 ptimo animo & summa temperantia præditus, multa vestro, &
 tuo imprimis consilio, recta existimaturus est, quæ nunc contrari-
 is et patribus dispurantur. In quibus tua imprimis & cæterorum
 bonorum auctoritas plurimum valitura est. Neq; ego sanctis &
 salutaribus Christianæ Reipublicæ consiliis vlllo loco deero. Sed
 est hic quiddam quod mihi à te petendum sit: scilicet consilio uti
 me iure: quando nil fugere tuam excellentem prudentiam po-
 test. Per hæc autem, non quidē quo pacto in concilio me geram: scio e-
 nim debere hoc me Deo, & fideli meæ, ut nihil in eo dicam, aut
 sentiam, nisi quod mihi rectū esse videatur: à quo ego proposito
 nunquam ne digrum quidem sum discessurus. Noui n. quid hæc
 professio nostra, quid sacerdotii munus, quid Dei omnipotentis
 timor à me postulet. Quæ si non essem literis & libris edoctus, in
 quibus omnem meam ætatem contriui, atq; consumpsi: negotia
 tamē, & rerum tantarum longus vsus, in quantis ego versatus
 sum, facile potuerunt me instruere & docere. Non igitur que-
 ro, quo pacto in concilio me geram: sed quemadmodū erga ad-
 uersarios Lutheranos mihi agendum sit: qui primū dubito inter-
 fuerint concilio, necne. Quanquam si pax vobis diuino bene-
 ficio donata fuerit, Imperatore Carolo soluto à bellicis curis,
 facile ut arbitror cogi poterunt, ut intersint. Sed siue id fiat, siue
 non, accepti animi sum, quomodo cum eis agam: utrum acriter
 ac vehementer, an mansuetè & comiter. Primum quàm malè
 processerint, qui via illa ingressi sunt, intelligo. Alterū ego cūm
 ex peniti conatus sum, literasq; ad eorum nonnullos dederim hu-
 mane, ac satis etiam honorificè scriptas: sentio quàm malè sim à
 multis in ista Germanica natione acceptus, qui me aut scripsisse
 ad hereticos homines, aut illo modo scripsisse arguūt, ac repre-
 hendunt. In quo ego si consilio lapsus sum, studio certè & pietate
 erga Deū non sum lapsus. Quid enim aliud ego quaesui, quàm
 deum non honorificè & comiter ad illos scribo, ut ipsi quoq; ad pa-
 cem moderationem & quandam etiam beneuolentiam mei in-

R. fecte-

flecterent se, atque adducerentur? Quod si essem adeptus, spe
 ui maiora me multò & commodiora ad spem concordie & con-
 nem publicæ utilitatis esse facturum. Quæ voluntas mea
 reprehendenda non est. Nam de iudicio, & verum id sperare
 me factum fuerit, an fecus, tuum præcipuum iudicium Dux
 stantissime requiro: quod apud me maximum semper & gra-
 tum futurum est. Tu enim mihi propositus es, qui & nostrorum
 filiorum meorum, & actionum omnium regula, quæ ad istius-
 di res & negotia pertinebunt, futurus sis. Facit etiam amor
 meus, & fides in futurum iam inter nos amicitia: ut meas ab om-
 nissimum actiones aut probari velim, aut corrigi: eum appa-
 rio summam mihi animi voluptatem, correctio autem maxime
 utilitatem sit allatura. Siquidem tuis castigationibus & cor-
 sium melior. Summopere igitur te rogo, ut de hac rescribas
 mihi sententiam tuam. Nam si susceptum mihi hoc negotium
 bendi ad Lutheranos, & cum eis humaniter agendi, ad qua-
 go accedere cepti studio concordie & Christiana concordia
 adductus, tu non improbaeris: pergam ut institui, & pios
 genere officii comprehendere, ac mollire contendam. Sin-
 tem hæc tibi tota inanis actio & minus honesta esse visa
 tuum ego consilium potissimum sequar: nec vquam tam
 vlla in opinione ero, (de his loquor opinionibus, quæ ad
 dianas rerum gerendarum deliberationes pertinent) quam
 iudicium anteponom meo. Verum de his satis. Ego in am-
 hac nostra, cum & officiosi animi tui, & optime erga me
 tatis, ea iudicia habeam, quæ habere semper concupis-
 profecto operam, idque meo incredibili erga te amore per-
 tuaque & singulari obseruantia consequar, ut me tibi in
 micitia esse nunquam te poeniteat. Vale Dux præstantissimè
 mæ XVII. Cal. Februarii, M. D. XXXVIII.

IV.

IAC. SADOL. CARD. GEORGIO DVCI
 Saxonie, S.P.D.

NO n possum sine aliquo dolore animi scribere ad te, qui
 humanissimis ac prudentissimis literis responderet. Quæ
 reddite mihi essent illo ipso tempore, quo mihi proficere
 be necesse erat, & summum Pontificem qui antecesserat sequi
 habui tum spatium quicquam rescribendi. Nec verò ritine
 vsq; ad Nicæam, vbi principum congressus cum summo Pres-
 ce erat futurus, flata est mihi facultas, non modo mandata
 ris cogitationes meas, sed ne cogitandi quidem quippiam
 & itineris molestia & difficultas, mihi ex superiore morbo